

4. Жежеленко И.В., Рабинович М.Л., Божко В.М.. Качество электроэнергии на промпредприятиях. К.: Техника, 1981.- 160 с.
5. Тайц А.А.. Применение статических конденсаторов реактивной мощности для улучшения качества электрической энергии. В кн.: Качество электроэнергии в сетях промпредприятий. МДНТП. 1977. С.65-83.
6. Олейник В.Д. и др.. Влияние мощного вентиляционного преобразователя и работу батареи статических конденсаторов и асинхронных двигателей. Промышленная энергетика. 1971.№11.с.24-27
7. Справочник по электроснабжению и электрооборудованию. Том I. Под общей редакцией А.А. Федорова. : Энергоатомиздат, 1985-58 с.

УДК 336.145

Гречко Н.В., Двухглавов О.Д.

Харківський національний університет будівництва та архітектури

ВПЛИВ ВИДАТКІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Вступ. В умовах нестабільної економічної і політичної ситуації в країні проблема економічного розвитку окремих регіонів стає досить актуальною. Одна з проблем формування місцевих бюджетів це забезпечення збалансованого соціально-економічного розвитку регіонів та формування міжбюджетних відносин. Місцеві бюджети використовуються для регулювання господарських процесів, розбудови регіону, розвитку транспорту, культури і освіти, задоволення соціальних потреб тощо, вони є важливим елементом системи фінансового регулювання економіки країни та економіки окремого регіону. Основна умова економічного зростання це збалансованість і оптимальність місцевих бюджетів. У забезпеченні соціально-економічного розвитку регіонів країни важливими засобами впливу є податкові механізми. У Податковому та Бюджетному кодексі України відбулися значні зміни, але разом з тим частина економічних питань залишається невирішеними. Тому завдання підвищення ефективності управління соціально-економічними процесами в регіонах та їх фінансове забезпечення на даному етапі розвитку України набуває особливої уваги.

Аналіз публікацій. Особливості побудови та функціонування місцевих бю-

джетів, проблеми соціально-економічного розвитку України та її регіонів досліджуються в роботах вітчизняних науковців, зокрема К. М. Бліщука, Л. М. Зайцевої, Н. Й. Серьогіна, Л. Р. Михайлишина, В.І. Павлова, Л. Л. Тарангул, І. О. Горленко, О. П. Кириленко та інших [1].

Постановка завдання. Метою статті є аналіз сучасного стану формування місцевих бюджетів та ролі місцевих бюджетів у соціально-економічному розвитку Харківського регіону. Забезпечення об'єктивного оцінювання впливу місцевих бюджетів на соціально-економічний розвиток регіону дасть змогу робити раціональний вибір стосовно спрямування обмежених бюджетних ресурсів на реалізацію найбільш ефективних заходів.

Основний матеріал і результати. Основною проблемою для України є неналежна фінансова база, недосконале ресурсне забезпечення місцевого і регіонального розвитку, вузьке коло місцевих податків, високий рівень державного та місцевого боргу; значні диспропорції соціально-економічного розвитку окремих територій тощо [2]. Запровадження механізму зацікавленості органів місцевого самоврядування збільшить надходження у дохідну частину державного бюджету на відповідних територіях.

Місцеві бюджети мають свою внутрішню структуру та характерні відмінності. Усі місцеві бюджети є самостійними, що забезпечується закріпленням за ними відповідних джерел доходів бюджету, правом місцевих органів влади визначати напрями використання бюджетних коштів відповідно до законодавства України, правом відповідних місцевих рад самостійно і незалежно розглядати та затверджувати відповідні місцеві бюджети. На сьогодні налічується 10838 місцевих бюджетів, найчисельнішу групу становлять сільські й селищні бюджети - 9792, обласні бюджети – 24, бюджети міст обласного підпорядкування – 148, бюджети міст районного значення – 224 (рис. 1).

Рис. 1. Структура місцевих бюджетів у 2016 році

Із наведених даних видно, що найбільш чисельну групу складають бюджети районів, що об'єднують районні бюджети, селищні, сільські та міст районного підпорядкування, які є базовими у бюджетній системі країни. Саме через них використовується майже третина всіх ресурсів місцевих бюджетів, а отже ці бюджети потребують постійних джерел доходів, а також вдосконалення взаємовідносин як з державним бюджетом, так і з обласними.

За 1 півріччя 2016 року доходи місцевих бюджетів становили 169 млрд. 268,5 млн. грн., або 54,5% річного плану, і зросли порівняно із відповідним періодом 2015 року на 27,1%. Доходи місцевих бюджетів без урахування трансфертів з державного бюджету, порівняно з відповідним періодом

попереднього року, збільшилися на 20 млрд 279,0 млн грн. (36,5%) [4].

Збільшення доходів місцевих бюджетів без урахування трансфертів з державного бюджету зумовлено підвищенням ставок окремих податків, які зараховуються до відповідних місцевих бюджетів. (Основна ставка податку на доходи фізичних осіб зросла до 18%, що збільшило надходження податку на доходи фізичних осіб на 5,4 млрд. грн.).

Підвищення ставок для 3-ї групи платників єдиного податку на 1% сприяло збільшенню надходження єдиного податку на 2 млрд. 195,1 млн. грн. (53,4%), підвищення розміру ставок єдиного податку для 4-ї групи платників збільшило надходження цього податку на 402,5 млн. грн.

Надходження акцизного податку з реалізації підакцизних товарів збільшилися на 2 млрд 19,5 млн грн. (62%).

За 1 півріччя 2016 року видатки місцевих бюджетів проведені в сумі 145 млрд. 414,7 млн. грн. (45,5%), що спричинено насамперед значним збільшенням видатків на соціальне забезпечення населення. Частка видатків місцевих бюджетів у видатках зведеного бюджету зменшилася на 0,2% – до 41,0%. Найбільше видатків спрямовано на соціальний захист і соціальне забезпечення – 33,8%, освіту – 30,7%, охорону здоров'я – 17,6%.

Порівняно з відповідним періодом попереднього року, частка видатків на соціальний захист і соціальне забезпечення у загальній сумі видатків місцевих бюджетів збільшилася на 8,0%, що пов'язано з підвищенням тарифів на житлово-комунальні послуги, частки видатків на охорону здоров'я та освіти зменшилися відповідно на 5,2% та 3,25%.

Поточні видатки становили 93,4% загального обсягу, капітальні – 6,6%. Частка поточних видатків збільшилася на 1,6%, капітальних відповідно зменшилася. На захищені видатки спрямовано 119 млрд. 507,4 млн. грн. (82,2%).

Теорія і практика свідчить, що до основних завдань економічних реформ в Україні слід віднести забезпечення економічного зростання та поліпшення добробуту населення у довгостроковій перспективі.

Місцеві бюджети є формою впливу місцевого самоврядування на економічні та соціальні процеси в державі, через напрямки витрат та їх обсяг. Тому, дослідження тенденцій, що сформувалися у напрямках витрачання коштів місцевих бюджетів, виявлення закономірностей, побудова прогнозу та розробка шляхів їх оптимізації є актуальним завданням на шляху підвищення рівня управління формування та використання місцевих бюджетів.

Дослідження загальної суми видатків, що проводяться з місцевих бюджетів засвідчили, що фактично вони поділяються на дві групи.

Перша група - видатки місцевих бюджетів, які враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів. Друга група – це видатки, що держава залишає на розсуд місцевого самоврядування і які не враховуються у розрахунку при визначенні загальних сум трансфертів (другий коштик) [3].

Дослідження тенденцій, що склалися у обсягах та структурі видаткової частини бюджету Харківської області за 2008-2015 рр., дозволили отримати модель залежності надходжень до доходної частини бюджету від валового регіонального продукту, витрат на розвиток окремих галузей економіки та податкових надходжень, що впливає на рівень економічного розвитку.

Динаміка видатків бюджету Харківської області свідчить про те, що фактично протягом останніх 7 років у абсолютному вимірі доходи бюджету зросли на 3744,18 млн.грн. (213,63%), видатки зросли на 3708,73 млн.грн. (211,32%), у тому числі: видатки на державне управління зросли на 0,76 млн.грн. (107,8%), на освіту на 254,88 млн.грн. (159,22%), охорону здоров'я - на 642,5 млн.грн. (240,79%), на соціальний захист населення та соціальне забезпечення 79,60 млн. грн. (187,94%), на духовний та фізичний розвиток – на 24,12 млн.грн. (132,7%), на житлово-комунальне господарство на 1136,7 млн.грн. (356,19%), на розвиток окремих галузей економіки на 5,59 млн.грн. (119,59%).

Отже, видатки на будівництво та на розвиток окремих галузей економіки з мі-

сцевих бюджетів Харківської області зростають найнижчими темпами серед видаткових статей. Крім того, протягом 2009-2013 рр. спостерігався профіцит бюджету області, що свідчить про недостатність використання програмно-цільового методу планування видатків з метою позитивного впливу на соціально-економічний розвиток регіону.

Рівень соціально-економічного розвитку регіону виражається через обсяги виробництва і споживання ВВП, матеріальні блага і послуги на душу населення, рівень продуктивності праці, та характеризує якісний стан суспільного виробництва, природних і людських ресурсів.

Дослідження структури видаткової частини місцевих бюджетів Харківської області у 2008-2014 рр. свідчить, що найбільшу питому вагу займає фінансування охорони здоров'я – близько 35%; освіта майже 27%, житлово-комунальне господарство – 21%, фінансування галузей – соціальний захист та соціальне забезпечення, культура і мистецтво, засоби масової інформації, фізична культура і спорт – майже 12%, а фінансування видатків, спрямованих на підтримку інших галузей економічної діяльності лише 1%. Отже, можна сказати що дуже мало видатків бюджету області спрямовується на розвиток економіки, тобто бюджет Харківської області має чітко виражену соціальну спрямованість.

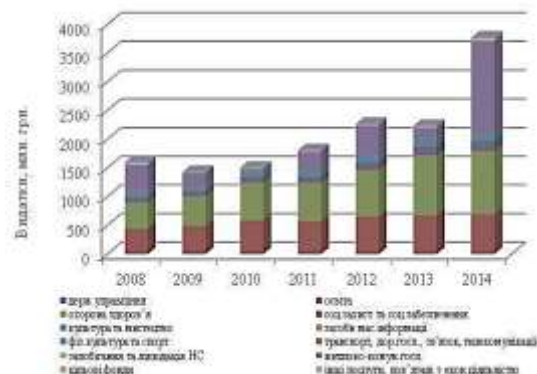

Рис. 2. Структура видатків бюджету Харківської області, млн.грн.

Витратам на розвиток економіки приділяється велика увага через те, що у середньому ступінь зносу основних засобів на підприємствах Харківської області

досить високий.

Загалом за обсягом видатків на розвиток окремих галузей економіки спостерігається підвищувальна тенденція, але при цьому необхідно зазначити, що у структурі видаткової частини вони досить малу частку.

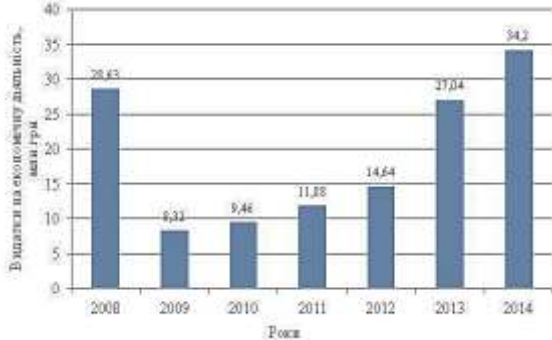

Рис. 3. Динаміка видатків на розвиток окремих галузей економіки

За показниками місцевого бюджету Харківської області за 2008-2014 рр. було отримано модель, яка описує залежність доходної частини бюджету Харківської області від валового регіонального продукту, витрат на розвиток окремих галузей економіки, що характеризують інвестиційну складову, та податкових надходжень (податковий потенціал регіону):

$$Y = -1380 + 0.07x_1 + 63.5x_3,$$

де y – доходна частина бюджету Харківської області; x_1 – валовий регіональний продукт, млн.грн.; x_3 – витрати на розвиток окремих галузей економіки, млн.грн.

Виходячи з вищенаведених розрахунків можна стверджувати, що зміна доходної частини пов'язана зі збільшенням витрат на розвиток окремих галузей економіки на 63,5% та зростанням валового регіонального продукту на 0,07%. Отже, підвищення витрат на розвиток окремих галузей економіки є одним із джерел збільшення доходної частини бюджету області.

Планування видатків місцевих бюджетів повинно забезпечувати підтримку та розвиток галузей соціальної сфери:

освіти і науки, охорони здоров'я, преси, культури і мистецтва, заходів щодо надзвичайних ситуацій та знаходити баланс між стимулюванням економічного розвитку та вкладенням наявних коштів у соціально-споживчі сектори.

Висновки. Вищенаведені дані свідчать про те, що місцеві бюджети відіграють значну роль в соціально-економічному розвитку територій і потребують використання бюджетної системи для впливу на економічне зростання регіонів, вирішення ряду соціальних проблем.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бліщук К. М. Державні та місцеві фінанси. Бюджетний процес: навч. пос./ К. М. Бліщук, Л. Р. Михайлишин. - Львів: ЛРУДУ НАДУ, 2010. - 176 с.
2. Сидорець О. В. Деякі аспекти фінансового вирівнювання соціально-економічного розвитку регіонів / О. В. Сидорець // Фінанси України. - 2007. - № 9. - С. 105-111.
3. Офіційний сайт Міністерства фінансів України/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua/news/view/promova-ministra-finansiv-natalii-iaresko-na-zasidanni-uriadu-shchodo-vykonannia-derzhavnoho-biudzhetu-za-rik?category=bjudzhet>.
4. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за січень-березень 2016 року/[В.В.Зубенко, І.В.Самчинська, А.Ю.Рудик та ін.]; ІБСЕД. Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи. ЗМФІ-ІІ впровадження», USAID.- К., 2016.- 73 с.
5. Об утверждении Государственной стратегии регионального развития на период до 2015 года : постановление от 21.07.2006 № 1001.
6. Василик О. Д., Павлюк К. В. Бюджетная система Украины: учеб. для студ. виш. навч. Заведений / Киевский нац. ун-т им. Т. Шевченко. – К.: Центр учебной литературы, 2004. – 539 с.